

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01367

SH. AN-SKI

S. An-Ski

•

*Permanent preservation of this book was made possible
by Michael Young and Family
in memory of
Selma Young*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יוגנט-פיבליאָטעק „חבר”

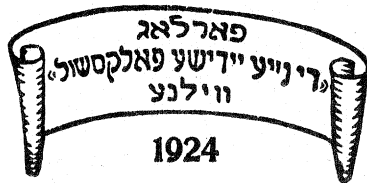
ש. אנ-סקי

(שלמה זאנוול ראפאפארט.)

ש. אנ-סקי — ש. באטטאָמסקי

א דיין תורה — ש. אנ-סקי

אנ-סקיס מעשהלעך — איבער דערצײלט דורך יעקב פאט

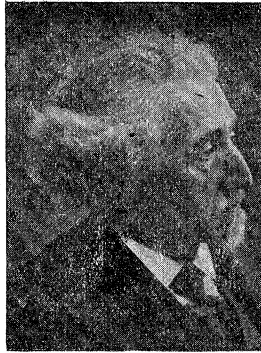

דרוק ש. עטשמין שטראסון גאט 6.

Sz. An—ski. Sz. Bostomski.

ש. אב - סקי (שלמה ראפאפארט).

ד עם 9 נאוועמב. 1920 איז אין א ווארשעווער קליניק פלוצלונג גע-
שטארבן פון א הארצעשלאג דער גרויסער יידישער שריפטשטעלער
ש. אב - סקי (שלמה ראפאפארט).

א טיפן צער און א שרעקלאכן ווייטאק האט ארויסגערופן די טרויערדיקע
ידיעה ביי די טויזנטער פריינד פון דעם פארשטאָרבענעם יידישן דיכטער.

פלוצלונג, גאר אומגעריכט איז ער פון אונו ארויסגעריסן געוואָרן און
אלעמען איז געוואָרן מיטאמאל אזוי אומעטיק, אזוי טרויערדיק.

אב - סקי איז דאָך אלעמען געווען אזוי נאָענט, אזוי טייער, און האָט
דאָך אלעמען אזוי ליב געהאַט!

דער שוואַכער און דער עלנטער, דער אַרימער און דער אונטערדריקטער -
האַבן אלע מאל ביי אים טרייסט געפונען. דאָס גאנצע לעבן האָט ער גאָר
וועגן די אומגליקלאַכע געטראַכט.

אין זיינע ווערק האָט ער אונו זייער לעבן געשילדערט, צו זיי ליבע און
רחמנות געוועקט.

עס דערמאָנט זיך זיין ליד פון אַרימן שניידער:

די שטוב איז קליין, די שטוב איז אלט,
אין יעדן ווינקל - מיסט און קויט,

ס'איז פינסטער, אומעטיק און קאלט, —
א קראַנקער שניידער זיצט און נייט...

דער שניידער נייט,
די נאָדל גייט,
דער מוח דרייט:
ס'איז גרויס די נויט,
נישטאָ קיין ברויט,
נישטאָ קיין ברויט!

אַן—סקי האָט אליין געטאָן אַלקי, וואָס ער האָט נאָר געקאָנט. כּדי צו
העלפן די אַרימע און אונטערדריקטע. ער האָט אויך אלעמען גערופן צו דער דאָ-
זיקער הייליקער אַרבעט. אין זיין פּאָעמע „דער אשמדאי“ זאָגט דער צדיק צו
לילית אַזוי:

„ווייניק איז דען דאָ יתומים,
ווייניק אַרימינקע קינדער,
קראַנקע, הונגעריקע, שלאַפע,
וועלכע בלאַנקען אום פּאַרלאָזן?
פרוב זיך, ווער פאַר זיי אַ מוטער,
רינגל זיי אַרום, מיין טאָכטער,
מיט רחמנות און מיט ליבע...
דאָ נישט ווייט איז דאָ אַ שטעטל,
דאָרטן זיינען דאָ אביונים,
דאָרטן זיינען דאָ יתומים,
קראַנקע, עלנטע און שוואַכע,
אַן אַ פּיצעלע השגחה.
קום מיט מיר איך וועל דיר ווייזן,
ווי די טייבעלאַך צו העלפן,
ווי צו זיין פאַר זיי אַ מוטער!“

און וואָס פאַר אַ ווירקונג די ווערטער פון דעם צדיק האָבן געהאַט, דער-
צײלט זיך ווייטער אין דערזעלביקער פּאָעמע:

„... און איך האָב געפּאָלגט דעם צדיק,
בין מיט אים געהאַרכט געגאַנגען,
וואו ער האָט געטאָן מיך פירן...
ביי קבצנים, ביי אביונים,
ביי אלמנות, ביי יתומים,
אין הַקְדָּשִׁים, תּלְמוּד-תּוֹרוֹת —
אומעטום בין איך געווען
און געטאָן מיט גוטן ווילן
און אַן אַנדערש מאַל מיט שמחה

און מיט הייסע זיסע טרערן,
וואָס דער צדיק האָט באַפוילן.
די פאַרוואַגלטע יתומים,
שלאַפע, אַרימינקע קינדער,
בלייכע, הונגעריקע, קראַנקע
האַבן מיך גערופן „מאַמע“.
און ס'איז ניט געווען קיין טעות
איך בין זיי געווען אַ מוטער,
איך האָב זיי געצוואַגט, געוואַשן,
זיי געגעבן עסן, טרינקען,
נאַכגעקוקט, געהיילט די וואונדן!...

אַט ווי אזוי עס האָבן געווירקט די ווערטער פון דעם גרויסן צדיק.
אנ—סקי האָט געוואַלט אויפוועקן ביי אונז אַ שטרעבונג צו העכערע פאַר-
לאַנגען. אין זיינע ווערק האָט ער אונז געשילדערט אַזוינע ליכטיקע געשטאַלטן,
וואָס זיינען באַגייסטערט פון שיינע פאַרלאַנגען, הייכע אידעאַלן און דורכגע-
דרונגען מיט אַ בענקעניש צום אייביקן קוואַל פון הייליקייט און ליכט.
דאָס שענסטע פון די דאָזיקע געשטאַלטן איז דער לייונטענער צדיק פון
דער פּאַעמע „דער אַשמדאיי“.
מיט גרויס ליבע מאַלט אונז אנ—סקי דעם דאָזיקן גייסטיקן העלד:

„איך אַ קליינעם אַלטן שטיבל,
אין גרויס דחקות און אין עלנט
וואוינט דער לייונטענער צדיק.
אַז איך בין צו אים געקומען
איז געווען שוין הצות הלילה.
וואָך איז נאָך געווען דער צדיק...
אַנגעטאָן אין ווייסע בגדים,
אַלץ דורכאויס אין גראַבע לייונט,
איז ער רואיק זיך געזעסן
אין אַ ווינקעלע פון שטיבל
האַט געקוקט אַרויף צום הימל
און האָט שטיל פאַרטראַכט געוונגען
אַ מין ניגון גאָר אָן ווערטער.
אין דעם ניגון האָט געקלונגען
טרערן, צער און גרויס רחמנות
און דערביי אַ מאַדנע שימחה.
איך האָב דעמאָלט ניט פאַרשטאַנען,
וואָס עס האָט באַטייט דאָס זינגען,
צי אַ ניגון צי אַ תפילה,

צי א לויב דעם פביכול,
צי א ווידוי פול מיט טרערן.

און ווייטער באשרייבט זיך, אז שפעט אין דער נאכט לייגט ער זיך
מיט א זיפץ אויף זיין געלעגער
פון צוויי הוילע שמאלע ברעטער...

ווי אזוי לעבט דער רבי?

...דער לייונטער רבי,
לעבט זיך פון יגיע פפו,
ער באארבעט די אדמה
גאר, להבדיל, ווי א פויער:
אויף א קליינינקער ערוגה
אקערט ער און זייט זיך קארן
און ערנערט זיך פון זיין ארבעט.

אן—סקי האָט אַ לענגערע צייט פאַרבראַכט צווישן די אַרבעטער. ער
האָט גוט געקאָנט דאָס שווערע אַרבעטער־לעבן און שטענדיק געטרעפט דאָס
שווערע לעבן ליכטער צו מאַכן, ביים אַרבעטער מוט צו שאַפן. אן—סקי האָט
פאַרשטאַנען, אַז קיינער וועט דעם אַרבעטער ניט העלפן, אויב ער אַליין וועט
ניט אָנהייבן קיין קאַמף פאַר זיין פרייהייט און רעכט.

אין זיין ליד „אין געזאַלצענעם ים“ שטעלט ער אַ פּראָגע:

„דעם אַרבעטער ווער־זשע וועט ענדלאַך דערלייזן
פון הונגער און אייביקער לייד,
און ווער וועט דעם וועג אים צו פרייהייט באַווייזן,
צו ברידערשאפט, גלייכהייט און פרייד?

און דער פּאָעט ענטפערט, אַז נאָר ער אַליין דער העלד וועט די וועלט
אי באַפרייען אי היילן. ווען וועט אָבער דער אַרבעטער אָפהאַלטן אַ נצחון? אויף
דעם גיט דער פּאָעט אַן ענטפער אין אַ צווייטן ליד, „די שבועה“: נאָר דאָן,
ווען זיי וועלן זיך אַלע פאַראייניקן אין קאַמף קעגן זייערע שונאים, די אונ-
טערדריקער.

אָט ווי אזוי עס קלינגט די שבועה פון דעם יידישן אַרבעטער, וואָס
אן—סקי האָט פאַר אים געשאפן:

„ברידער און שוועסטער פון אַרבעט און נויט,
אַלע, וואָס זיינען צווייט און צושפרייט—
צוזאַמען! צוזאַמען! די פּאַנע איז גרייט!
זי פּלאַטערט פון צאָרן, פון בלוט איז זי רויט!
צום שבועה! צום שבועה אויף לעבן און טויט!

הימל און ערד וועט אונז הערן!
עדות—די ליכטיקע שטערן!

א שבועה פון בלוט און פון טרערן
מיר שווערן! מיר שווערן!

מיר שווערן צו קעמפן פאר פרייהייט און רעכט
מיט אלע טיראנען און זייערע קנעכט,
מיר שווערן באזיגן די פינסטערע נאכט
אָדער מיט העלדנטום פאלן אין שלאַכט.

און זינגענדיק די דאָזיקע ליד, איז ביי אלע דערשלאָגענע
געוואַקסן פליגעלען און זיי האָבן זיך דערפילט שטאַרק און שטאַלץ.

אָנ—סקי איז געבאָרן געוואָרן אין וויטעבסק אין יאָר 1863, אין יענער
צייט זיינען נאָך קיין שולן ניט געווען. ווי אלע קינדער פון זיין צייט האָט ער
פאַרבראַכט זיינע יונגע יאָרן אין חדר און אין בית-מדרש. אַז ער איז עלטער
געוואָרן, האָט ער גענומען פאַרשטיין, אַז די הייליקע ספרים קענען אים ניט
באַפרידיקן. ער קריגט גרויס חשק צו באַקאַנען זיך מיט דער אַרומיקער וועלט.
ער זוכט אַן ענטפער אויף אַ סך פראַגן און געפינט ניט. דאַן הייבט ער
אָן צו לייענען אַנדערע ביכער, פאַרטיפט זיך אין די „ספרים חצונים“ (וועלט-
לאַכע ספרים). ער וויל באַקומען וואָס מער אַלגעמיינע בילדונג. ניט קוקנדיק
אויף דעם, וואָס ער איז שוין אַלט 17 יאָר, הייבט ער זיך אָן צו לערנען די
רוסישע „אזבוקע“ און לערנט זיך גיך אויס לייענען און שרייבן.

דער חשק צו בילדן זיך ווערט ביי אים וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער
און ער טוט אויף זייער אַ סך.

כדי צו האָבן פּונדאָנען צו לעבן, לערנט ער זיך אויס איינבאַנדעריי
און ווערט אַן אַרבעטער.

שפעטער פאַרט ער אָפּ אין אַ שטעטל און הייבט דאָרט אָן צו געבן
פריוואַטע שטונדן. אינדערזעלבער צייט הערט ער ניט אויף אַליין זיך צו לער-
נען, לייענט אַ סך ביכער און ווערט גאָר אַן אַנדער מענטש. ער ווערט דורכ-
געדרונגען, ווי ער שרייבט אַליין—מיט אַ טיפער זיכערקייט אין די אייגענע פּוחות
און שטאַרק באַגייסטערט מיט די הויכע אידעאַלן, וואָס לייכטן פאַר זיינע אויגן.
די ערשטע צייט געפינט ער ניט קיין נאָענטע חברים, מיט וועלכע ער
זאָל זיך קאַנען טיילן מיט אלע זיינע געדאַנקען. קיינער פון שטעטל פאַר-
שטייט אים ניט און וויל ניט וויסן פון קיינע נייע שטרעבונגען.

נאָר באלד ווייזט זיך אַרויס, אַז אפילו אין דעם פאַרגליווערטן שטעטל
האָבן זיך שוין געפונען עטלאַכע בחורים, וואָס האָבן געשטרעבט צו ליכט און
וויסנשאַפט.

אָנ—סקי פאַרבינדט זיך מיט זיי און ווערט זייער פירער און לערער.
אין זיינע זכרונות באַשרייבט ער אַליין ווי אזוי די פאַרבינדונג איז פאַרגעקומען.
„איינמאָל שפעט ביינאַכט האָב איך מיטאַמאָל דערהערט אַ גרינגן פאַר-
זיכטיקן קלאַפּ צו מיר אין פענסטער. אַז איך האָב אויפגעעפנט, האָב איך דער-“

זען פאר זיך צוויי בחורים, וואָס האָבן שטיל, נאָר מיט אַ פרייד פון המלהבות מיטגעטיילט מיר, אז זיי זיינען געקומען דורכריידן זיך מיט מיר וועגן אַ וויכטיקן ענין. און ניט וואַרטנדיק אויף מיין ענטפער, זיינען זיי דורכן פענסטער אַריין צו מיר אין חדר. עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ געשפרעך ביז פאַרטאָג. די שטימונג איז געווען אַ געהויבענע. גליקלאַכע און נייגעפאַרענע זיינען זיי אַוועק פון מיר מיט אַ פעסטן באַשלוס אַראַפצוואַרפן פון זיך דעם יאָר, אַנטלויפן פון דער היים און אָנהייבן אַ נייעם לעבן, אַ ליכטיקן, אַ דערהויבענעם.

די דאָזיקע באַזוכונגען האָבן זיך איבערגעזעצט וואָס ווייטער אַלץ אָפטער, נאָך די צוויי זיינען געקומען אַנדערע. אינגיכן האָט זיך ביי אונז געבילדעט אַן אייגנאַרטיקער קרייזל פון אַ מאָן 7. די פאַרזאַמלונגען פלעגן פאַרקומען בשתוקה, קיינער זאָל ניט וויסן, פרייטאָג שפעט ביינאַכט, בשעת דאָס שטעטל האָט שטאַרק געשלאָפן.

אומגעריכט האָט זיך אָבער דערוואוסט פון די פאַרזאַמלונגען און אַן—סקי האָט געמוזט פון דאָרט אַנטלויפן. אַ קורצע צייט פאַרט ער אַרום פון איין שטעטל אין דעם אַנדערן און נאַכהער פאַרט ער אָפּ קיין פעטערבורג און נעמט זיך פליסיק לערנען פאַר=שיידענע וויסנשאַפטן. דאָ באַקומט ער אַ סך פריינד, יידן און קריסטן, און הייבט אָן צו אַרבעטן אין פאַרשיידענע קרייזלאַך... אין יענער צייט האָט מען אין די דאָזיקע קרייזלאַך זייער אַ סך גערעדט וועגן דער לאַגע פון די רוסישע פּויערים.

די פּויערים זיינען פינסטער, קענען ניט לייענען און שרייבן, פאַרשטייען ניט ווי אזוי צו לעבן אויף דער וועלט. ער מוז גיין צו זיי און לערנען זיי. און אַ סך געלערנטע יונגעלייט זיינען אַוועק צום פּאַלק, אין דאָרף, און גענומען אים לערנען.

צווישן די דאָזיקע יונגעלייט איז געוועזן אויך אַן—סקי.

אין יענער צייט האָבן אָבער יידן ניט געטאַרט וואוינען אין די דער=פער. ווי נאָר די רוסישע רעגירונג האָט זיך דערוואוסט וועגן דעם, אַז אַן—סקי וואוינט אין אַ דאָרף, האָט זי אים גלייך פון דאָרט אַרויסגעשיקט. אַן—סקי פאַרט דאָן אַריבער אין דרום=רוסלאַנד, אין קאַטערינאַסלאַווער גובערניע, און אַרבעט אין די זאַלצגרבן און קוילנשאַכטן.

אין דער פרייער צייט פירט ער מיט די אַרבעטער געשפרעכן און פאַר=שפרייט צווישן זיי ליכט און וויסנשאַפט

אין אָנהייב פון די 90=ער יאָרן פאַרט אַן—סקי אָפּ קיין פאַריז.

דאָ קריגט ער אַ מיגלאַכקייט אי צו אַרבייטן אי צו לערנען זיך. בייטאָג אַרבעט ער אויף אַ פאַבריק און אינאַוונט באַזוכט ער פאַרשיידענע לעקציעס. דאָ אין פאַריז הייבט ער אָן צו שרייבן זיינע דערציילונגען און לידער און ווערט אַ שריפטשטעלער

פון צייט צו צייט לייענט ער פאַר זיינע ווערק די יידישע אַר=

בעטער און סטודענטן, וואָס וואוינען דאָרט, און ווערט גיך באַוואוסט און באַ-
ליבט צווישן זיי.

אין יאָר 1906 קערט זיך אַן—סקי אום קיין רוסלאַנד
און פאַרנעמט זיך די גאַנצע צייט מיט ליטעראַרישער אַרבעט.
אַ סך ווערק זיינען געשריבן אין רוסיש, פאַר דער לעצטער צייט
האַט ער אָבער געשריבן נאָר אין יידיש.

די בעסטע פון אַן—סקיס ווערק זיינען די פּאָעמע „דער אשמדאי“, די
דראַמע „צווישן צוויי וועלטן אָדער דער דיבוק“ און די פּאָלקס-מעשיות.
אין משך פון עטלאַכע יאָר איז אַן—סקי אַרומגעפאַרן איבער די יידישע
שטעטלאַך און פאַרשריבן דאָרט פאַרשיידענע מעשיות, וואָס די אַלטע לייט
פלעגן אים דערציילן. די דאָזיקע פּאָלקס-מעשיות פלעגט ער שפעטער באַאַר-
בעטן און אָפּדרוקן.

אין יאָר 1914 איז אויסגעבראָכן די גרויסע וועלט-מלחמה.
מיט פייער און שווערד האָבן זיך פאַרשיידענע פעלקער אויפגעהויבן
איינע אַנטקעגן די אַנדערע און גענומען חרוב מאַכן איינע ביי די אַנדערע
דערפער און שטעט. רוסלאַנד האָט דאָן מלחמה געהאַלטן מיט דייטשלאַנד און
מיט עסטרייך. אין אָנהייב פון דער מלחמה האָט זיך דער רוסישער חייל אַריי-
געריסן אין דעם לאַנד גאַליציע און געמאַכט דאָרטן אַ גרויסן חורבן. אין גאַ-
ליציע וואוינען אַ סך יידן. די מלחמה האָט די גאַליציאַנער יידן אומגליקלאַך
געמאַכט, אַ סך פון זיי זיינען געהרגעט געוואָרן, אַ סך יידישע האָבן-און-גוטס
איז צוראַפירט געוואָרן, טויזנטער פאַמיליעס זיינען פאַריאַגט געוואָרן פון זיי-
ערע ערטער און זיינען אַרומגעלאָפן הונגעריקע, נאַקעטע, דערשראָקענע.
די מלחמה מיט אירע חורבנות האָבן געמאַכט אויף אַן—סקי אַ שרעק-
לאַכן איינדרוק. נאָך מיט אַ סך יאָרן צוריק איז ער אַרויסגעטראָטן קעגן
מלחמות און געשריבן:

„מיר נעמט אַן אַ פחד,
מיר נעמט אַן אַן אימה,
אַז מע דערציילט מיר
די שרעק פון מלחמות...“

אַן—סקי האָט ניט געקאַנט פאַרבייבן רואיק, אין דער צייט ווען די
ברידער זיינע האָבן אזוי שטאַרק געליטן.
ער הייבט אַן צו אַרבעטן אין דער געזעלשאַפט צו העלפן די קרבנות פון
דער מלחמה און פאַרט באַלד אָפּ קיין גאַליציע, כדי דאָרט אויף אַן אָרט צו
העלפן די געליטענע, צו לינדערן זייערע ליידן און נויט. שפעטער באַשרייבט
ער אַליק, וואָס ער האָט זיך דאָרט אָנגעזען, אין אַ באַזונדער בוך מיטן נאָ-
מען „חורבן גאַליציע“.

אין יאָר 1918 קומט אַן—סקי קיין ווילנע. דאָ אַרבעט ער זייער אַ סך
אין פאַרשיידענע געזעלשאַפטן, גרינדעט דעם היסטאָריש-עטנאָגראַפישן מוזיי,
די קולטור-ליגע. ער אַרבעט אַליין און וועקט אויך ביי אַנדערע מוט צו אַרבעטן.

אנ—סקי האָט זייער ליב געהאַט די שטאָט ווילנע און גערעכנט צו פאַר-
 ברענגען דאָ אַ לענגערע צייט. פלוצלונג זיינען אָבער אָנגעקומען די בלוטיקע
 אַפּריל-טעג פון יאָר 1919. אַ סך יידן ווערן דערהרגעט, צווישן די דערהרגעטע
 געפינט זיך אויך אנ—סקיס נאָענטער פריינד, דער יונגער שריפטשטעלער
 א. ווייטער. דער פּאָגראַם מאַכט אויף אנ—סקין אַ שרעקלאַכן רושם און ער ווערט
 קראַנק. דאָן פּאַרט ער אָפּ אויף אַ דאַטשע קיין אַטוואָצק, וואָס לעבן וואַרשע.
 די ערשטע זאך, וואָס אנ—סקי האָט געטאָן, קומענדיק אין וואַרשע גאָך די
 ווילנער שרעקלאַכע פּאַרקומענישן, איז געווען—אָפּדרוקן אין אַלע צייטונגען אַ
 ווייגעשריי איבער די מעשים, וואָס זיינען אָפּגעטאָן געוואָרן אין ווילנע.
 דאָ, אין אַטוואָצקער פרעכטיקן סאַסנאַון וואַלד, רוט ער זיך אַ ביסל אָפּ
 און נעמט זיך ווידער צו דער אַרבעט.
 פון צייט צו צייט קומען אַהער אַראָפּ צו אים פון פאַרשיידענע ערטער
 זיינע פריינד און באַקאַנטע און פאַרברענגען מיט אים און קלייבן נחת פון
 אים.

אויך איך האָב געהאַט דאָס גליק צו זיין ביי אים אין אַטוואָצק.

פאַרן לעצטן יאָר איז אנ—סקי עלטער און שוואַכער געוואָרן.

אַז איך האָב אים דערזען, האָב איך זיך דערשראָקן. אָבער אַז ער האָט
 זיך פונאנדערגערעדט און גענומען דערציילן וועגן זיין לעבן און אַרבעט, איז
 ער געוואָרן גאָר אַן אַנדערער, אַזוי לעבעדיק, אַזוי מונטער, אַזוי יונג, אַזוי מוטיק!
 אנ—סקי איז געווען צוגעקילט און ס'האַט אים זייער פאַרדראָסן, וואָס
 ער מוז זיין אינדערהיים און קען ניט גיין ווי אַלע טאָג שפּאַצירן. אנ—סקי
 האָט זייער ליב געהאַט די נאַטור אין פּלעגט אַ פאַר שעה אין טאָג שפּאַצירן
 איבערן וואַלד. אנ—סקי האָט אונז, זיינע געסט, גענומען דערציילן, ווי אַזוי ער
 האָט זיך צוגעקילט. ס'איז שוין געווען שפּעט אין האַרבסט. ווייט אין וואַלד
 האָט ער געפונען אַ מוראַשניק, האָט זיך אים פאַרוואָלט דערגיין, ווען דאָס
 לעבן אין דעם מוראַשניק וועט זיך אינגאַנצן אָפּשטעלן, פּלעגט ער אַלע טאָג גיין
 אַהין און נאָכקוקן, ווי אַזוי עס ווערט דאָרט אַלץ ביסלאַכווייז אָפּגעשטאַרבן.
 „און איך האָב דערהיט!“ — פאַרענדיקט ער. און מע האָט געדאַרפט זען, ווי זיין
 פנים האָט דערביי געשטראַלט! ווי אַ קליין קינד האָט זיך דער אַלטער געפּרויט.
 אנ—סקי האָט דערציילט וועגן זיין אַרבעט, וועגן דעם, אַז ער קלייבט
 זיך צונויפּצוזאַמען אַלע זיינע ווערק און אַרויסגעבן זיי אין 13 בענד; אויך
 האָט ער געטראַכט וועגן נייע ווערק, אָנצוהויבן נייע אַרבעטן.
 אנ—סקי איז קיינמאָל ליידיק ניט געזעסן, כּסדר אַליין געאַרבעט און
 שטענדיק גערופן אַנדערע צו אַרבעטן.

די לעצטע חדשים האָט אנ—סקי געוואוינט אין וואַרשע אין אַ קליניק.
 נאָך מיט אַ טאָג פאַרן טויט איז ער געווען אויף אַ פאַרזאַמלונג אין

ווארשע און גערופן אלעמען צו גרינדן דאָרט אַ ייִדישן מוזיי. מיט עטלאַכע מינוט פאַרן טויט איז ער נאָך געזעסן ביים שרייבטיש און זיך פאַרנומען מיט ליטעראַרישער אַרבעט.

ארום 7 אינאָוונט האָט דער דאָקטאָר פון קליניק פּלוצלונג דערהערט, אַז אַן-סקי הוסט שטאַרק. דער דאָקטאָר איז גלייך אַריין צו אים אין צימער. אַן-סקי איז געשטאַנען ביים וואַש-טיש, זיך געהאַלטן ביי דער ברוסט, שטאַרק געהוסט, ניט קענענדיק אָפּכאַפּן דעם אָטעם.

— איך ווער דערשטיקט... עפנט די פענסטער... מער לופט! — האָט ער קוים אַרויסגערעדט.

5 מינוט האָט ער זיך געמאַטערט, דערנאָך האָט ער אויסגערופן: „איך שטאַרב, און שוין — מער האָט ער שוין ניט געלעבט.

די ידיעה וועגן אַן-סקיס טויט האָט אַרויסגערופן ביי אלעמען אַ טיפּן טרויער. אין די וואַרשעווער ייִדישע טעאַטערן האָט מען אַלס צייכן פון טרוי-ער איבערגעריסן די פאַרשטעלונגען, אין פאַרשיידענע שטעט האָט מען אין די ייִדישע שולן די לימודים איבערגעריסן און נאָך אים הזכרות געמאַכט.

די לוויה איז פאַרגעקומען מיטוואָך דעם 10טן נאַוועמבער. אין דער לוויה האָבן אַנטייל גענומען טויזנטער מענטשן. ביז 100 דעלעגאַציעס פון פאַרשיידענע געזעלשאַפטן זיינען נאָכגעגאַנגען נאָכן אַרון און געטראָגן בענ-דער מיט אויפּשריפטן.

רייבנדיקער פאַר אַלע איז געווען די אויפּשריפט אויפן באַנד פון די קינדער פון ווילנער אינטערנאַט: „אונזער זיידן אַן-סקין-אַ הייליקע רוי“.

שפעט אינאָוונט איז די טרויער-פּראָצעסיע אָנגעקומען אויפן בית-עולם. ביים אָפּענעם קבר האָט איינער פון זיינע חברים זיין ביאָגראַפיע דער-ציילט, אַ צווייטער האָט קדיש געזאָגט און מיט אַ טרויערדיקן געמיט איז זיך דער עולם פונאַנדערגעגאַנגען.

צווישן די קברים פון י. ל. פּרץ און יעקב דינענזאָן איז נאָך אַ קבר אויסגעוואַקסן — דער קבר פון ש. אַן-סקי...

ש. ב. א. ס. א. מ. ס. ק. י.

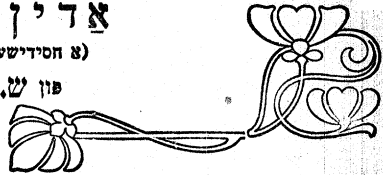

אדין = תורה.

(א חסידישע פאלקס-מעשה).

פון ש. אג-סקי.

דעם געדאנקען א מחשבה...
 ער'ט געטאָן אַ שטאַרקן ציטער,
 האָט אַ כאַפּ געטאָן אַ חומש,
 האָט אַריינגעקוקט מיט אימפעט
 און האָט אויסגעשריען תיכף:
 — ס'טייטש! וואָס הייסט: אַ גור פון
 קיסר?

על-פי דין פון אונזער תורה
 האָט דער גור קיין שום ממשות!
 און געשווינד, — אַ פּייל פון בייגן, —
 איז ער גלייך אַוועקגעלאָפּן
 (שפעט ביינאַכט איז דאָס געוועזן)
 צו דעם רב (אין יענע צייטן,
 האָט געהערשט אין גאַנץ רומעניע
 דער באַוואוסטער גרויסער תלמיד
 פון בעל-שם, רב אלימלך),
 האָט אים אויפגעוועקט פון דרעמל
 און מיט היץ גענומען שרייען:
 — רבי! פסקנט אַ דין-תורה!
 קלאָר ווי טאָג איז דאָך געשריבן
 אין דער תורה, אַז די יידן
 זיינען קנעכט דעם בורא עולם,
 היינט, ווי שטעלט זיך איין אַ קיסר
 מאַכן גזירות קעגן יידן?
 און דערהויפּט, איך פרעג אייך, רבי,
 ווי דערלאָזט דאָס גאָט אין הימל
 די משונה בייזע עוולה? !
 — וואָס-זשע ווילסטו, רבי פייוול?
 פרעגט ביי אים רב אלימלך.
 — ס'טייטש, וואָס וויל אייך? אַ דין-תורה
 מיט דעם בורא פאַר זיין עוולה.
 — הער, מיין זון, — האָט אים געענטפערט
 רואיק רב אלימלך, —
 זאָגן מוז איך דיר, בפירוש,
 אַז איך רעכן פאַר אַ הענה
 צו באַשולדיקן דעם בורא,

1
 ...און געשעען איז די מעשה
 גאַרניט לאַנג, אין יענע צייטן,
 ווען עס האָט די וועלט געקלונגען
 מיט די מופתים פון דעם צדיק,
 פון דעם רב, רב אלימלך.
 אין אַ בייזער שעה אויף יידן
 האָט דער קיסר פון רומעניע
 מיטאַמאָל געמאַכט אַ גזירה,
 אַז אין משך פון דריי וואָכן
 זאָל ניט בלייבן אין זיין הערשונג
 קיין שום זכר פון אַ יידן.
 עס פאַרשטייט זיך, אַז ביי די יידן
 איז געוואָרן גאַר אַ חורבן.
 מ'האָט געוויינט, געקלאָגט, געשריען,
 מ'האָט געמאַכט אַ תענית-ציבור,
 מ'האָט געריסן קברים, וועלטן,
 נאָר דאָס אַלץ האָט ניט געהאַלפּן:
 יענע בייזע ווילדע רוחות,
 וועלכע לוייערן אויף יידן,
 זינט דעם חורבן בית-המקדש,
 האָבן מיט אַ מין אַכזריות
 ניט דערלאָזן צו דעם בורא
 קיין שום טרער און קיין שום תפילה.
 נאָר איין ייד אין גאַנץ רומעניע
 טיניט געפאַסט און ניט געשריען.
 און געווען איז דאָס רב פייוול,
 אַ באַוואוסטער ייד, אַ זקן,
 וועלכער איז דעם גאַנצן לעבן,
 אַפגעזעסן אין בית-מדרש
 אויף גמרא און אויף פוסקים.
 אַז רב פייוול האָט דערוואוסט זיך
 פון דעם בייזן גור פון קיסר,
 איז ער אויך, ווי אַלע יידן,
 גלייך געוואָרן שטאַרק דערשראָקן
 און געוואָלט שוין נעמען וויינען.
 מיטאַמאָל האָט אים באַלויכטן

און ער איז א דין מעקס*;
 מענען גאָט צו א דין-תורה,
 שמעקט דערצו נאָך מיט טכנות...
 נאָר, פון אנדער צד, פארשטיי איך,
 אז דו גייסט אויף מסירת-נפש
 פאר א גרויסער קהילה יידן,
 איז דעריבער בין איך מסכים
 אָנצונעמען דיין דין-תורה.
 ואָר אום האַלבער נאכט, פארשטייט זיך,
 איז פאר דעם די צייט ניט פאסיק;
 קום-זשע מאַרגן, נאָך וויליקין.
 אין דערזעלבער נאכט, גאָר פלוצלונג,
 זיינען מיטאמאָל געקומען
 געסט צו רבי אלימלך;
 דריי רבנים און צדיקים.
 צווישן זיי איז אויך געווען
 דעם בעל-שמש באַליבטער תלמיד,
 דער באַוואוסטער רב פון אַפטע.
 גלייך האָט זיי רב אלימלך
 פאָרגעלייגט, מיט אים צוזאמען
 אָנטיילנעמען אין דעם משפט,
 און זיי האָבן אים געגעבן
 זייער הייליקע הסכמה.
 מאַרגן פרי, אַז רבי פייוול
 איז געקומען צו דעם משפט,
 האָבן אלע פיר רבנים
 אָנגעטאָן אויף זיך טליתים,
 און עס איז דער גרויסער בית-דין
 צוגעטראָטן צום דין-תורה.
 —רבי פייוול!— האָט דער אַפטער
 אויסגערופן. פיר רבנים
 זיינען גוזר, דו זאָלסט זאָגן,
 וואָס דו האָסט פאַר אַ מין טענה
 צו דעם בורא פביכול?
 נאָר רב פייוול איז געשטאַנען
 בלייך, צעטומלט און דערשראָקן.
 —ניין, רבותי... ניין, איך קען ניט...

האָט ער ציטערנד געשטאַמלט—
 כִּי־הָאֵב מִיין גאַנצן מוט פאַרלאָרן...
 פון די נעכטיקע התלהבות
 איז קיין זכר ניט געבליבן...
 נאָר אויף דעם האָט אים געענטפערט
 מיט אַ תקיפות, שטרענג, דער אַפטער:
 —איך, דער אַפטער, גיב דיר כוח,
 דעה, בינה און התלהבות!
 זיי בטוח, אין דעם משפט
 וועט ניט זיין קיין נשיאת-פנים.
 און רב פייוול האָט באַקומען
 מיטאמאָל אַ גרויס התלהבות
 און האָט אָנגעהויבן טענהן.
 קודם פֿל האָט ער אַ פסוק
 אויפגעוויזן אין דער תורה.
 נאָכדעם האָט ער דאָ גענומען
 ברענגען ראיות פון גמרא,
 און פון פוסקים, און פון אַלפס.
 און האָט קלאָר ווי דער טאָג באַוויזן
 אז דער בורא האָט לחלוטין
 ניט געטראָט דעם גור דערלאָזן.
 דאָ האָט איינער פון די שופטים
 זיך געפרובט אויף אַ המצאה:
 —אפשר וואָלט איר, רבי פייוול,
 האָט ער שטיל זיך אָפגערופן.
 איינגעווייליקט אָנצוקלאָגן
 ניט דעם בורא, נאָר דעם קיסר?
 —וואָס מיר קיסר? ווער מיר קיסר?—
 האָט מיט פֿעס אויסגערופן
 רבי פייוול. הערסט אַ מעשה!
 וואָס האָב איך פאַר אַ געשעפטן
 מיט דעם קיסר פון רומעניע!
 וואָס איז ער? אַ מענטש ווי אַלע!
 מיט דעם בורא, פביכול,
 נאָר מיט אים האָב איך אַ משפט!
 דאָ האָט זיך פון זיין קסיבה
 אויפגעהויבן שטאַלץ דער אַפמער
 און האָט רואיק, ווי אַ ריכטער
 אויסגערופן:
 —זאָל דער בורא

(* אז ער פסקנט גיט לויט דעם דין.)

געבן אונז א קלאָרן ענטפער
 אויף רב פייוולס קלאָרע טענות!
 רופט זיך אָפּ רב אלימלך:
 — איך וועל געבן אייך דעם ענטפער:
 ס'איז געוויס ניטאָ קיין ספק,
 דאָס גערעכט איז רבי פייוול,
 אַז אַחינו בני יהודים
 זיינען קנעכט פון בורא עולם
 און אַז קיינער, הוץ דעם בורא,
 האָט קיין רעכט נישט זיי צו שטראַפֿן,
 נאָר עס מעג דאָך זיי דער בורא
 שטראַפֿן, ווי מען שטראַפט עבֿרים,
 דורך אַ פרעמדער האַנט, לערך...
 — ניין, ער טאָר ניט! — פאַלט אַריין
 אים
 היציק אין די רייד רב פייוול.
 זיינען דען ביי גאָט די יידן
 מער ניט קנעכט? האָט איר פאַרגעסן,
 אַז עס שטייט: „כי בנים אתם?“
 קינדער זיינען מיר ביים בורא!
 נו, און קינדער שטראַפט אַ טאַטע
 נאָר אַליין און ניט דורך פרעמדע!
 — היינט, ווי קומט זשע דאָס, וואָס טיטוס
 האָט פאַרברענט דעם בית־המקדש? —
 גיט אַ פרעג רב אלימלך.
 — גוט געזאָגט! דער בית־המקדש
 איז געווען דאָך גאָטס אַ דירה,
 האָט ער אים געמעגט פאַרברענען,
 און אַט איצטער, ווי מיר ווייסן,
 האָט דער אויבערשטער חרטה
 און ער קלאָגט און שרייט בכרוכיא:
 וויי איז מיר! איך האָב מיין בנין
 מיט מיין אייגן האַנט צעבראַכן
 און געמאַכט פון אים אַ חורבן!
 — לאָז זיך זיין! איך בין שוין מוחל
 דיר דעם חורבן בית־המקדש, —
 רופט זיך אָפּ רב אלימלך. —
 נאָר באַרעכנן זיך, אַ שטייגער,
 ווי די יידן זיינען זינדיק!
 וויפל מאָל האָט זי דער בורא

אי מיט גוטן, אי מיט ביזן
 אַנגעזאָגט, זיי זאָלן טראַכטן
 וועגן תשובה און פאַרלאָזן
 זייערע טוטווייליקע מפשעים.
 האָט דען וואָס עס איז געהאַלפֿן?
 סוף־כל־סוף איז גאָט געוואָרן
 קלאַ כעס אויף די יידן
 און אַרויס פון אַלע פֿלים...
 — סטייטש: „אַרויס פון אַלע פֿלים!“ —
 שרייט מיט אימפעט אויס רב פייוול. —
 וואָס איז דאָס פאַר אַ דבורים!
 אויב מיר וועלן דאָס דערלאָזן,
 קען דאָך גאָט אינמיטן מיטוואָך,
 אַז זיין גרימצאָרן צעקאָכט זיך,
 חרוב מאַכן אַלע וועלטן
 און פאַרטיליקן די יידן!
 — און ער קען טאַקע, וואָס מיינסטו! —
 רופט זיך אָפּ רב אלימלך.
 — ניין, ער קען נישטו ניין, ער טאָר נישטו! —
 עוקרט ווייטער רבי פייוול. —
 וואָס איז דאָס: לִית דין, לִית דיין?
 האָבן מיר דען נישט קיין תורה?!...
 הערט, רבותי! איך בין מתרה,
 אַז איך טרעט ניט אָפּ פון דאַנען
 ביז איר וועט אַ גזר־ניט מאַכן,
 אַז דער בורא, גלייך ווי אַלע,
 מוז מקיים זיין די דנים
 פון דער תורה...
 נאָר דער אַפּטער
 האָט געענדיקט די וויכוחים.
 האָט פון אַרט זיך אויפגעהויבן,
 האָט די באַרד אַ גלעט געגעבן
 און אַרויסגערעדט מיט תקיפות:
 — אַלץ איז קלאָר! גענוג צו טענהן.
 נאָך דעם האָט ער צוגעגעבן:
 — ביי משפטים איז אַ מנהג,
 אַז ווי באַלד נאָר ביידע צדדים
 זיינען פאַרטיק מיט די טענות,
 הייסט דער־בית דין זיי אַרויסגיין
 פון דעם בית־דין־שטיבל ביידן!

אויב-זשע ווער פון ביידע צדדים
ווייזט דערביי ארויס עקשנות,
וויל מיט גוטן ניט ארויסגיין, —
מוז ער פריער קנס באצאלן
און דערנאך פירט אים דער שמש
פארט ארויס פון בית-דין-שטיבל
מיט בזיונות, פארן אויער...
רבי פייוול, זייט-זשע מוחל!
גם פן דו, אדון עולמים,
מוזט פון דאנען אויך ארויסגיין...
כאפט זיך אויף רב אלימלך:
— סטייטש, עס שטייט דאך
דייטלאך: „כבודו מלא עולם“ —
היינט, ווי קען-זשע גאט, איך פרעג אייך,
זיך דערווייטערן פון דאנען
כאטש אפילו אויף א רגע?
ביי א וויילע שווייגט דער אפטער.
נאך דעם הייבט ער אויף מיט רוגז
א געדיכטע ברעם, א גרויע,
גיט א ברום און זאגט זיך רואיק:
— נו, באלד עס שטייט געשריבן
דייטלאך: „כבודך מלא עולם“,
זיינען מיר דיר, בורא, מתיר,
זאלסט דערווייל מיט אונז פארבלייבן.
נאך מיר זאגן דיר בפירוש,
אז אין אונזער פסק-דין קודש
וועט ניט זיין קיין נשיאות-פנים!
מוזט געדענקען, אז די תורה
איז שוין מער ניט אויפן הימל:
האטט זי אונז אוועקגעגעבן...

דריי מעת-לעת האט זיך געצויגן
די ישיבה פון דעם בית-דין.
און עס האבן נאך געדויערט
פייער-היצקע וויכוחים.

און עס האבן זיך געשאטן
קל-וחומרס, גורה-שוהס
און הלכות, און ענינים,
און נוטריקנס, און רמוזים
פון קבלה און פון זוהר,
פון בעל-שמש געציילטע ווערטער
און פון טיפע סתרי-תורה.
דריי מעת-לעת האט זיך געצויגן
די מחלוקת. די רבנים
האבן זיך צעהיצט, צעשריען
און געקריגט זיך, און געשאטן
מיט זילדולים און מיט חרמות.
איין דעם אנדערן גערופן:
„שייגעץ!“ „שנעק“ און „עם-הארץ“!
סוף-כל-סוף איז מען געקומען
צו א פשרה, אז דער בורא
האט דעם שלימען גור פון קיסר
על-פי טעות נאך דערלאזן
(ער האט שלעכט געטייטשט דעם פסוק
און ניט קלאר דעם פשט פארשטאנען.
פון א טיפן ווארט אין זוהר).
און בכך, האט קיין ממשות
דעם רומעניער קיסרס גזירה,
און זי מוז גלייך בטל ווערן.
און דעם פסק-דין האט א סופר
אנגעשריבן אויף א פארמעט.
אלע הייליקע רבנים
האבן זיך אויף אים געחתמט
און מען האט אין ארון-קודש
צווישן אלע ספרי-תורהס
איינגעטאן דעם פסק-דין-פארמעט...

איין מעת לעת איז נאך פארגאנגען,
און די גורה פון דעם קיסר
איז געווארן בטל! אמן!

פאר דער צייט, וואָס איז פאַרגאַנגען זינט דעם טויט פון ש. אַנ-סקי, האָבן זיין גייסט און זיינע אידעען ניט אויפגעהערט צו שוועבן איבער דער יידישער וועלט. די ליטעראַרישע ירושה פון ש. אַנ-סקי איז זייער רייך. ביז היינטיקן טאָג זיינען שוין ערשינען אין יידיש 19 בענד פון זיינע געזאַמלטע ווערק און די אַרבעט איז נאָך ניט פאַרענדיקט. דאָ ניט לאַנג איז אויך פאַר-עפנטלעכט געוואָרן אַ טייל פון די מאַטעריאַלן, וואָס אַנ-סקי האָט איבערגעלאָזט אין לענינגראַד—אויך אַ גרויסער ליטעראַרישער אוצר.

איינע פון די טיפסטע און שענסטע ווערק פון ש. אַנ-סקיס שאַפן בלייבט „דער דיבוק“ אין דעמדאָויקן ווערק האָט אַנ-סקי דיכטעריש באַארבעט אין אַ דראַמאַטישער פאַרם דאָס שענסטע און רייכסטע פון יידישן פּאָלקסיסט.

אַנ-סקי האָט זיך געוונשטן צו זען דאָס ווערק אין יידישן טעאַטער. ער האָט אָבער דערצו ניט דערלעבט. ערשט צו שלשים פון זיין טויט איז „דער דיבוק“ געשטעלט געוואָרן אויף דער יידישער בינע אין וואַרשע דורך דער „ווילנער טרופע“. דאָס ווערק האָט געהאַט אַ גוואַלדיקן ערפּאָל. אַוונט אין אַוונט, העכער 200 מאָל איז די פּיעסע געשפּילט געוואָרן און דער אינטערעס צו איר איז אַלץ געוואַקסן. אין יידישן טעאַטער האָבן אָנגעהויבן גיין זען דעם „דיבוק“ אלע שיכטן פון דער יידישער באַפעלקערונג. און אלע האָבן באַווונדערט די פאַרביקע מוזיקאַלישע און סצענישע שיינקייט פון דער פּיעסע.

און ניט בלויז אין די יידישע קרייזן האָט „דער דיבוק“ אַרויסגערוּפן אזא אינטערעס און באַגייסטערונג. אויך געלערנטע און קינסטלער פון אַנדערע פעלקער זיינען געקומען אין יידישן טעאַטער און זיינען באַגייסטערט געוואָרן פון דער דראַמע. אויך אין פּיל אַנדערע שטעט: אין ווילנע, אין לאַדזש, אין גיויאַרק.

אין בערלין א. א. איז דאָס ווערק געשפּילט געוואָרן מיטן זעלביקן ערפּאָל. דאָס ווערק איז געוואָרן דאָס באַליבטסטע טעאַטער-שטיק ביי די יידישע פּאָלקסמאַסן.

*

אַנ-סקיס באַליבטע טעטיקייט—זאַמלען און זוכן פאַרשיידענע יידישע אַל-טערימיילעכקייטן, פאַרשיידענע אוצרות פון יידישער שאַפונג, ווי, למשל, יידישע לעגענדעס, פּאָלקסלידער, ניגונים, אַרנאַמענטן פון אַלטע שולן און בתי-מדרשים, ארון-קודשן, עטרות פון ספרי תורות א. ד. גל. — די דאָזיקע אַרבעט זיינע האָט אויך געשלאָגן וואַרצלען אויפן יידישן באַדן און ווערט פאַרטגעזעצט דורך זיינע פריינד און פאַרערער סיי אין פּוילן (דורך דער ווילנער היסטאָריש-עטנאָגראַפּישער געזעלשאַפט, וועלכע ש. אַנ-סקי האָט געגרינדעט) און אויך אין אמעריקע—דורך אַנסקיס יוגנט-חבר, דעם יידישן שריפטשטעלער און פּילאָסאָף דײַר חיים זשיט-לאָווסקי און דעם יידישן קריטיקער ש. ניגער, וועלכע האָבן געגרינדעט אויך אין גיויאַרק אַ היסטאָריש-עטנאָגראַפּישע געזעלשאַפט.

אַנ-סקי האָט געהאַלטן, אז די פאַרשיידענע אוצרות פון די יידישע פּאָלקסשאַפונג גען מוזן געזאַמלט ווערן ניט נאָר כדי צו באַלויכטן די יידישע געשיכטע און אַנט-פלעקן די יידישע קונסט-שאַפונג אין משך פון דורות. אין די דאָזיקע זאַמלונגען האָט ער אויך געזען דעם שאַפונגס-קוואַל פאַר די קומענדיקע יידישע דיכטער און קינסטלער, וועלכע דאַרפן שפּינען דעם פּאָדעם פון דער נאַציאָנאַלער יידישער קונסט.

אנ-סקיס מעשה לאך.

(געהערט פון אים דערציילנדיק.)

גלאַז און שפיגל.

עס האָט אין מיראָפּאָליע געלעבט אַ ייד אָן אַרימאָן, נאָר אַ פרומער, אַ צוגעלאָזטער צו מענטשן און אַן ערלאַכער. האָט ער ניט געקוקט אויף זיין אַרימקייט און געטאָן פאַר יענעם אַ טובה, אָנגעטראָגן אין בית-מדרש אַריין וואָסער פון ברונים—אַ שטילער מענטש.

האָט אים דער מיראָפּאָליער צדיק געבענטשט, אַז ער זאָל געהאַלפן ווערן און מער ניט זיין קיין אַרימאָן. איז די ברכה מקיים געוואָרן און נאָך אין זעלביקן יאָר איז ער אַ גביר געוואָרן.

ווי ער איז געוואָרן אַ גביר, איז ער געוואָרן גאָר אַן אַנדער מענטש. ער איז געוואָרן אַ קמצן, קיין צדקה ניט געגעבן, מענטשן קיין טובה ניט געטאָן און האָט זיך נאָר געעסקט פאַר זיין הנאָה.

האָט מען דאָס דערציילט פאַר דעם מיראָפּאָליער צדיק. וואָס האָט ער געטאָן?—ער איז שוין אַפילו דאַמאָלסט געווען אויף דער עלטער, נאָר דאָך איז ער אַוועק צום נגיד דעם קאַרגן.

— גוט מאָרגן...

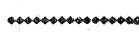
— גוט יאָר...

און ער האָט אָנגענומען דעם קמצן פאַרן האַנט, צוגעפירט צום פענסטער און אים געזאָגט: „קוק“. האָט דער גביר אַרויסגעקוקט אויפן גאַס. פרעגט אים דער צדיק: „וואָס זעסטו?“ ענטפערט ער: „איך זע מענטשן“. פרעגט ער ביי אים: „וואָס נאָך?“ — אַ הימל... „וואָס נאָך?“—„אַ בוים“, וואָס נאָך?“—„פּייגל פליען...“

נאָכדעם האָט ער אים צוגעפירט צום שפיגל און געזאָגט: „קוק, וואָס זעסטו איצט?“ ענטפערט דער נגיד: „איך זע זיך“, פרעגט ער ביי אים: „וואָס נאָך זעסטו?“—„אַ נאָז, אַ פאַר אויגן...“

זאָגט צו אים דער צדיק:

— פאַרשטייסטו מיך, אין פענסטער איז גלאַז און אין שפיגל איז גלאַז. אין פענסטער איז איינפאַכער גלאַז, אַרימער גלאַז, זעט מען דורך אים טאקע מענטשן, אַ הימל, אַ בוים, פּייגל פליען... נאָטס וועלט... נאָר די גלאַז פון שפיגל איז אַ ביסל באַזילבערט, און וויבאַלד נאָר באַזילבערט, הערט מען אויף צו זען מענטשן, די וועלט, מען זעט נאָר זיך, אַ נאָז, אַ פאַר אויגן...

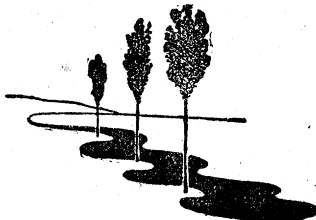
ר ב מיכעלע

די מעשה איז אן אמתע. ר' ארעלע וועט ניט אויסטראכטן. ער האָט דאָס פאַר אַ גאַנצן עולם יידן דערציילט, אַז אים אַליין האָט זיך דאָס געחלומט. דאָס איז געווען גלייך נאָכדעם ווי דער גרויסער צדיק מיכעלע איז גע- שטאַרבן. פאַרשטייט זיך, אַז דער רבי מיכעלע וועט גיין גלייך אין גן-עֶדֶן אַריין. ער איז געווען דער גרעסטער צדיק פון זיין דור. חלומט זיך זיין שמש, ר' ארעלען, אַז ער שטייט ביים טויער פון גן-עֶדֶן און גייט ניט אַריין אינעווייניק. האָט ר' ארעלע זיך געוואונדערט, נאָר ער האָט געמיינט, אַז מען לאָזט אים אינעווייניק ניט אַריין—אפשר איז ער נאָך צו ווינציק צדיק געווען. האָט אָנגעהויבן ר' ארעלע צו וויינען און דאווענען און בעטן, מען זאָל דעם צדיק ר' מיכעלע אַריינלאָזן אין גן-עֶדֶן. אויף מאָרגן האָט ער געמאַכט אַ תּענית—מען דאַרף דאָך העלפּן דעם צדיק. איז ר' מיכעלע געקומען ביינאַכט צו חלום ר' ארעלען און האָט צו אים אַזוי געזאָגט:

- האָסט אַ טעות, איך וויל אַליין ניט גיין אין גן-עֶדֶן.
- איז דאָס געווען ביי ר' ארעלען אַ וואונדער און ער פרעגט ביי אים:
- למאַי ווילסטו ניט גיין אין גן-עֶדֶן אַריין?
- האָט ר' מיכעלע אים אויסגעזאָגט:
- איך האָב פאַרלאָנגט, אַז מען זאָל מיר אַרויסגעבן פון גיהנום עטלאַ- כע נשמות, גענוג געמאַטערט זיך דאַרט, איך האָב זיי געוואָלט אַריינפירן מיט מיר אין גן-עֶדֶן, האָט מען מיר געענטפערט, אַז מען קען דאָס ניט. איז אָן זיי וויל איך ניט גיין אין גן-עֶדֶן אַריין.
- און וואָס וועט זיין?—האָט ביי אים ר' ארעלע געפרעגט.
- וואָס איז שייך—האָט ער אים געענטפערט, איך וועל פועלן, אַז מען זאָל מיר אַרויסגעבן די נשמות פון גיהנום, איך וועל זיי ראַטעווען...
- און ער האָט זיי טאַקע געראַטעוועט.

אויסגעהערט און איבערדערציילט דורך

יעקב פאַט.

קאטאלאג פון „נייע יידישע פאָלֶן־קשור“ פארלאג

לערנביכער.

רעכנביכער פון ש. באסטאָמסקי.

1. אילוסטרירטער אריטמעטישער רעכנבוך פארן 1-טן לערניגער.
2. אריטמעטישער רעכנבוך (ערשטער הונדערט)
3. אריטמעטישער רעכנבוך (ערשטער טויזנט)
4. אריטמעטישער רעכנבוך (בלערלי צאלן)
5. אריטמעטישער רעכנבוך (ברוכצאלן)

לערנביכער אויף יידיש

- פון ש. באסטאָמסקי אין מ.חיימסאָן.
6. לעבעדיקע קלאנגען. א. ב.
  7. לעבעדיקע קלאנגען—
  8. כרעסטאָם. פארן 1-טן לערניגער. לעבעדיקע קלאנגען—
  9. כרעסטאָם. פארן 2-טן לערניגער. לעבעדיקע קלאנגען—
  10. כרעסטאָם. פארן 3-טן לערניגער. דאָס נייע וואָרט—כרעסטאָס. מאָטיב פאר די עלטערע קלאָסן.

ביבליאָטעק פאַר

ייִגערע קינדער:
פון ש. באסטאָמסקי.

1. יעקעלע נאר.
2. יודע רעד האַסערטרעגער און זיינע מעשיות.
3. מול.
4. צוויי מתנות.
5. (א) דער נס, (ב) דער צדיק.
6. דער בוים און דער הינט.
7. יונגל צינגל—לויט בר. גרים.
8. די אמהע בלה
9. דריי מענטשעלעך אין וואַלד.
10. צשומאָכער און זון. בר. גר.
11. דער העלדישער שניידערל
12. האַנס און גרעטקען.
13. רויט היטעלע.
14. אַ מעשה מיט 7 צינעלאַך.
15. קאָריז—פון דעם לעבן פון די איטאַליענישע קינדער, וואָס אַרבעטן אין די שאַכטען.

16. גיובער האַפּען—(פון עס לעבן פון די קוילנאָ/נבען)
17. דער ליגנער—(אַ מען וואָלט)
18. די נאַשערקע—
19. מעשהלאַך פון עזאָס / הַתּוֹם.
20. " " " " " "
21. " " " " " "
22. דער פאַרשלאָסענער (אַמל)— (ייִדישע פּאַלקסמוֹ/אַה).
23. צוויי יתומים—(פּאַלקסמוֹ/אַה) לע פאַר קלענערע קינדער.
24. לעגענדעס פון אַמאָל— (אַלעקסאַנדער מוקדן און די פּרייטן, דער משפּט, דער זיי כּיסער הכּס סאַלען).
25. דאָס גרויסע האַרץ (מַשׁוֹשׁוֹ).
26. דאָס הינטעלע—(מַעֲשֵׂה).
27. דער קייסער און דער יוד— (ייִדישע פּאַלקסמעשוו).
28. פּאַלקסמעשיות און לעגענדעס פון אַלטן פּראַג
- 29—31. דער קונדס—2, 3, 1 (אַמלונגען פון רעטענישן, אויפֿ- גאַבן, שפּילן, רעבוסן, וויצן, ווערטלאַך, גיכונערלאַך א.א.וו.)
32. בוטנאָיאַ—(פּאַלקסמעשה).

ביבליאָטעק פאַר עלטערע רע קינדער:

1. פּרייטאָף נאַנסען. . . . .
2. דייוויד ליווינגסטאָן. . . . .
3. הענרי סטענלי. . . . .
4. ווי אַזוי קאַלומבוס האָט אַנטדעקט אַמעריקע?
5. אין דער נאַכט פון בדיקת חמץ.
6. זאַלץ. . . . .
7. ווי אַזוי מע מאַכט פּאַפּיר?
8. יאַהאָן גוטענבערג. . . . .
9. דזשעמס אראט. . . . .
10. ראָבערט פּולטאָן. . . . .
11. דזשערוש טעטענעסאָן. . . . .
12. י. ל. פּרץ — זאַמלבוך. . . . .
13. נגללע און פּאַטראַש. . . . .
14. פּרילינג קומט—פּאַנטאַסט.
15. קינדער-פּיעסע אין 2 אַקטן.
16. די באַפּריינג פון די שוואַר- צע קעכט—(דאָס לעבן פון אַ

17. שוואַרצע נעטערס און אַ ריי ביאַגראַפּיעס פון די קעמפּער פאַר זייער באַפּריינג: האַרי- טאָן, פּאַרקער, ביטשער סטאָן, אייבראַם ליינקעלן, בוקער וואַ- שינגטאָן א. אַנד. (אילוסטרירט)
16. מרדכי אַנטאַקאַלסקי—גיט- גראַפּיע פון דעם גרויסן ייִדישן סקולפּטאָר. רייך אילוסטרירט מיט די וויכטיקסטע גיילדער פון זיינע ווערק. . . . .
17. די שווייץ—פון דער סעריע „פּעלקער און לענדער“.
18. די פּאַסט אַמאָל און הינט.
19. דזשערוש וואַשינגטאָן און דער קאַמף פאַר דער אימאַפּהענ- גיקייט פון די שטאַטן. . . . .
20. בענזשאַמען פּראַנקלין. . . . .
21. די קוילנאָרעכער—פון עמיל זעלע.

מאַטעריאַלן צום

ייִדישע פּאַלקלאָר

- געוואַמלט און דערקלערט פון ש. באַסטאָמסקי.
1. ייִדישע פּאַלקרעטענישן—3-טע פּאַרטיקולערע אויפלאַגע מיט אַב- יאַגע פון ש. אַנטיקייט רעזענדרע
  2. זאַמלונג פון ייִדישע שפּרי- ווערטער פאַר שול און פּאַמיליע.
  3. ביים קוואַל 1-טער פּאַג- ייִדישע שפּריכווערטער, ווערט- לאַך, רעדנספּאַרען, פּאַרגלי- כענישן, הינטשענישן, ברכות, שפּרעך, קללות, חרמות, סמנים, סגולות און זאַפּאַנעס. . . . .
  4. ביים קוואַל 2-טער פּאַג- ייִדישע פּאַלטידער. . . . .

אויפן לאַגער

געפינען זיך:

1. ק. פ. יאָגאַראַחסקי (ייִדיש- מ. חיימסאָן) וואַסערדיקע אַרבעטן אויף נאַטורוויסנשאַפּט זאַפּלאַגוע און פּאַטאַניק.
2. דאָס לעבעדיקע האַרץ— כרעסטאָמאָטיע פון ש. באַסטאָ- סקי און ג. רייזען.